

POLICIJOS PAREIGŪNO TEISINIO STATUSO ELEMENTŲ PUSIAUSVYROS PROBLEMA

Eimutis Misiūnas*

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 2714545
Elektroninis paštas eimism@one.lt*

Pateikta 2007 m. lapkričio 30 d., parengta spausdinti 2008 m. balandžio 25 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama policijos pareigūno teisinio statuso struktūra, valstybinio valdymo institucijos ir pareigūno statuso elementų turinio skirtumai. Analizuojama policijos pareigūno teisinio statuso elementų pusiausvyra. Prielaidų diskutuoti šia tema yra pakankamai daug. Policijos sistemoje vyraujančios problemos atskleidžia policijos pareigūno teisinio statuso netinkamą situaciją. Taip pat šią diskusiją skatina pastaruoju metu pastebimi nauji veiksniai, kurie daro didelį poveikį teisinio statuso efektyvumui: darbuotojų trūkumas darbo rinkoje, privačiame sektoriuje išaugęs darbo užmokestis, didėjanti infliacija, kylantys reikalavimai valstybės tarnautojų darbo kokybei ir t. t.

Teisinis statusas teisinėje sistemoje yra kiekvieno teisės subjekto identitetas, todėl keliamas klausimas: kokie elementai sudaro teisinį statusą? Nagrinėjant policijos pareigūno teisinio statuso struktūros problemą analizuojamos įvairių mokslininkų nuomonės, teisinėje literatūroje pateikiama teisinio statuso elementų įvairovė. Pripažįstama, kad įvairūs mokslininkai išskiria skirtingus teisinio statuso elementus. Aptariami Lietuvos Respublikos teisės aktai, įtvirtinantys teisinio statuso elementus. Atkreiptinas dėmesys, kad ir teisės aktuose yra įtvirtinti skirtingi teisinio statuso elementai. Tiksliai neapibrėžiant teisinio statuso struktūros, sudėtinga analizuoti teisinio statuso situaciją, nes statuso ribos tiksliai nežinomos. Straipsnyje taip pat analizuojami institucijos ir pareigūno teisinio statuso elementų turinio skirtumai. Konstatuojama, kad mokslinėje literatūroje daugiausia dėmesio skiriama institucijų teisinio statuso analizei.

Antroje straipsnio dalyje nagrinėjamas policininko teisinio statuso elementų tarpusavio suderinamumas. Teigiama, kad tokia pusiausvyra turi būti tarp teisės subjektų teisinio statuso elementų. Jei valstybėje aukštas nusikalstamumo lygis, policininkas negerbiamas, policijos sistemoje trūksta pareigūnų, tai yra tiesioginis įrodymas, kad policijos pareigūno teisinio statuso elementai nesuderinti. Konstatuojama, kad žemiausios grandies policijos pareigūnai įgyvendina vieną svarbiausių valstybės tikslų, turi suteiktą plačių teisių ir griežtų pareigų, jiems už įvairius pažeidimus gali būti taikoma griežta teisinė atsakomybė, o pareigūnų skatinimo sistema yra pakankamai neveiksminga.

Straipsnyje suformuluotos išvados, kad policijos pareigūno teisinio statuso elementai tarpusavyje yra nesuderinti, ir teikiami pasiūlymai, kaip derėtų spręsti šią problemą.

Pagrindinės sąvokos: teisinis statusas, teisinio statuso elementai, teisinio statuso elementų tarpusavio pusiausvyra.

ĮVADAS

Lietuvos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismai“ [1]. Tai svarbus valdžios padalijimo principas, nurodantis, kad Lietuvos valstybinį valdymą įgyvendina įstatymų leidžiamoji, įstatymo vykdomoji ir teisminė valdžia. Konstitucijoje yra įtvirtinta valdžių sudarymo tvarka, kompetencijos ribos, pagrindinės funkcijos. Ne išimtis ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės

(toliau – Vyriausybė) įgaliojimai. Vienas iš svarbiausių valstybės tikslų yra viešojo saugumo užtikrinimas, viešosios tvarkos palaikymas bei teisės pažeidimų prevencija. Vadovaujantis Konstitucijos 94 straipsnio 1 dalimi, šiuos tikslus įgyvendina Vyriausybė. Vyriausybė yra kolegiali, bendros kompetencijos, aukščiausia vykdomosios valdžios institucija ir tiesiogiai šių tikslų neįgyvendina. Todėl teigtina, kad policija yra pagrindinė šių tikslų realizavimo institucija.

Valstybėje augantis nusikalstamumo lygis¹ ir žemas

¹Statistikos departamento duomenimis, 1995 m. užregistruotų nusikaltimų buvo 60 819, o jau 2005 m. užregistruota 8 2074 nusikaltimų. Statistikos departamentas, prieiga per internetą: www.stat.gov.lt.

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros doktorantas.

žmonių saugumo jausmas² rodo, kad šie valstybės tikslai įgyvendinami nepakankamai. Policijos sistemoje prasidėjusių reformų metu nuo 1998 metų iki 2007 metų sausio 1 dienos buvo sumažinta 2 493 policijos pareigybių. Taip pat pastebėtina, kad šiuo metu policijos sistemoje yra apie 1 300 laisvų pareigybių. Iš atliktų socialinių apklausų, statistinių duomenų matyti, kad policijos sistemoje kyla daug problemų. Šioms problemoms spręsti reikalingi kompleksiniai tyrimai. Iš įvairių gajų problemų policijos sistemoje matyti policininko teisinės padėties – statuso problema.

Italų tyrinėtojas A. Grassi yra pasakęs: „Tvarkos palaikymo institucijų pareigybių sudėtis daro didžiausią įtaką įstatymų leidėjo ir organizacinių priemonių tikėtinais naudai, nukreiptais saugoti demokratiškumą valstybėje ir kovoje su nusikalstamumu, gauti.“ Amerikietis B. Low, tyrinęs policijos veiklą, yra panašiai apibūdinęs policijos pareigūnų sudėties svarbą. Jis teigia: „Pagrindinis policijos valdymo klausimas yra visavertis policijos personalo panaudojimas. Tik nuo tinkamo policijos personalo priklauso visos teisėtvarkos politikos sėkmė“ [2, p. 137].

Teisinėje literatūroje daug dėmesio skiriama institucijų ir šiek tiek mažiau – pareigūnų teisiniam statusui ir jo elementų analizei. Tačiau pasigendama statuso elementų pusiausvyros analizės. Teisių ir pareigų vienovę, kaip teisės esmę, išsamiai nagrinėja A. Vaišvila. Tokia vienovė (pusiausvyra) turėtų būti ir tarp visų statuso elementų.

Straipsnio tyrimo objektas – policijos pareigūno teisinis statusas.

Straipsnio tyrimo tikslas – nustatyti teisės subjekto teisinio statuso elementus, išanalizuoti policijos pareigūno teisinio statuso elementų pusiausvyrą, pasiūlyti teisių svertų, galinčių suderinti policininko teisinio statuso elementus.

Tyrimo metodai.

Metaanalizės metodas. Naujai vertinta informacija moksliniuose straipsniuose, monografijose.

Analitinis–kritinis metodas. Į Lietuvos Konstituciją, policijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus pažvelgta kaip į vientisą sistemą, įtvirtinančią policijos pareigūno teisinį statusą ir jo elementus, išryškinant ir kritiškai įvertinant šių elementų tarpusavio derinimą.

Statistinis metodas. Rašant straipsnį naudoti įvairiose ataskaitose ir interneto tinklalapiuose nurodyti, taip pat autorius surinkti ir suklasifikuoti statistikos duomenys.

1. TEISINIO STATUSO SANDAROS ELEMENTŲ ĮVAIROVĖ

Tarptautinių žodžių žodyne sąvoka „statusas“ aiškina kaip „padėtis, būklė, teisinė padėtis, asmens padėtis visuomenės grupėje arba grupės padėtis didesnėje bendruomenėje“ [3]. Teisinėje literatūroje šiam reiškiniui apibūdin-

ti vartojamos dvi lygiareikšmės sąvokos: teisinis statusas, teisinė padėtis. Teisinis statusas teisinėje sistemoje yra kiekvieno teisės subjekto identitetas, todėl kyla klausimas: kurie elementai sudaro teisinį statusą? Prielaidų diskutuoti šia tema yra pakankamai daug. Policijos sistemoje vyraujančios problemos atskleidžia netinkamą policijos pareigūno teisinio statuso būklę. Taip pat šią diskusiją skatina pastaruoju metu juntami nauji veiksniai, kurie daro didelį poveikį teisinio statuso efektyvumui: darbuotojų trūkumas darbo rinkoje, privačiame sektoriuje išaugęs darbo atlyginimas, didėjanti infliacija, kylantys reikalavimai valstybės tarnautojų darbo kokybei ir t. t.

Mokslinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės, kurie elementai sudaro teisinį statusą. Konstitucinėje, administracinėje, civilinėje teisių šakose bandoma analizuoti subjekto teisinę padėtį ir su statusu susijusius elementus. Pastebėtina, kad daugiausia dėmesio skiriama valstybinio valdymo institucijų ir mažiau – pareigūnų teisinio statuso analizei. Teisinėje literatūroje yra autorių (E. Šileikis, A. Vaišvila, S. Šedbaras, J. H. Starilov, A. V. Obolonski, ir kt.), kurie, atskleiddami institucijos ar valstybės tarnautojo teisinę padėtį, analizuoja funkcijas, teises, pareigas, atsakomybę, neįvardydamai jų teisinio statuso elementų. Tiksliai neapibrėžiant teisinio statuso struktūros, sudėtinga analizuoti teisinio statuso būklę, nes statuso ribos tiksliai nežinomos. Tačiau dauguma mokslininkų įvardija konkrečius teisinio statuso elementus ir juos analizuoja. B. N. Gabričidžė teigia, kad „valstybės tarnautojo teisinis statusas – sudėtingas ir kompleksinis institutas, kurį sudaro teisių, pareigų, atsakomybės ir kitų elementų visuma“ [4, p. 186]. V. D. Perevalov papildo, kad statusą sudaro teisės, laisvės, pareigos ir veiklos garantijos“ [5, p. 549]. D. N. Bachrach teigia, kad teisinį statusą sudaro trys pagrindiniai blokai: tikslų, struktūrinis–organizacinis, kompetencinis blokas [6, p. 177]. Taip pat yra autorių, teigiančių, kad pareigūnų teisinį statusą sudaro teisės, pareigos, valstybės tarnyboje taikomi ribojimai, skatinančios priemonės, atsakomybė [7, p. 139–145]. Yra autorių, manančių, kad valstybė, apibrėždama institucijos teisinį statusą, kartu nustato jos tikslus ir uždavinius, funkcijas, įgaliojimus, tai yra teises, pareigas ir atsakomybę. Kiti autoriai laikosi nuomonės, kad institucijos teisinį statusą rodo jos kompetencija. Dar kiti nurodo ir institucijų veiklos garantijas, administracinį teisnumą ir veiksnumą, jos veiklos formas ir metodus [8].

Teisinio statuso turinio geriau suvokti nepaveda ir šiuo metu Lietuvoje galiojančių teisės aktų analizė. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto I dalyje yra įtvirtintas Seimo nario statusas, kuriame apibrėžti įgaliojimai, teisės ir pareigos, veiklos aprūpinimas ir garantijos, atsakomybė. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos nuostatuose įtvirtinti tik departamento uždaviniai, funkcijos ir teisės. Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnyje teigiama, kad „Valstybės tarnautojo statusas – valstybės tarnautojo teisinė padėtis“ [9], o šio įstatymo komentare pasakyta, kad valstybės tarnautojo teisinė padėtis turi būti suprantama kaip jo teisių ir pareigų visuma [10]. Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatyme [11], taip pat Muitinės įstatyme [12] fiksuojamos pareigūno, pareigūnų teisės, pareigos, atsakomybė, veiklos garantijos. Išsamesnį

² Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo departamento 2006 m. Atlikto tyrimo „Viešojo saugumo įstaigų ir saugumo jausmo vertinimas“ metu, kad gyventojai jaučiasi nesaugiai, 2003 m. nurodė 47 % (visiškai nesaugūs – 11 % ir nesaugūs – 36 %). 2004 m. – 49 % (visiškai nesaugūs 14 % ir nesaugūs 35 %) 2005 m. 69 % gyventojų nurodė, kad jaučiasi nesaugūs, o 2006 m., kad gyventojai jaučiasi nesaugūs, nurodė 57 % apklaustųjų.

pareigūno teisinio statuso elementų įtvirtinimą randame Policijos veiklos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje, kurioje pasakyta: „**Policijos pareigūno statusas** – šio ir kitų įstatymų apibrėžtų tarnybinių teisių ir pareigų visuma, nustatyta teisės aktuose, reglamentuojančiuose policijos pareigūno priėmimą ir atleidimą iš tarnybos, jo teises, pareigas, atsakomybę, darbo užmokestį, socialines bei kitas garantijas“ [13]. Aki vaizdu, kad institucijų ir pareigūno teisinio statuso struktūra skiriasi. Institucijos statuse įtvirtinti tokie elementai, kurių nėra pareigūno teisiniame statuse. Valstybė, formuodama vykdomosios valdžios subjektą (instituciją) nustato jos tikslus. Tikslai atskleidžia institucijos paskirtį, veiklos kryptis, taip pat išsamiai aptariami konkrečios institucijos uždaviniuose ir funkcijose. Šie teisinio statuso elementai visada turi būti svarbiausia institucijos statuso sudėtinė dalis. Lietuvos pilietis, tapdamas valstybės tarnautoju ir žinodamas institucijos tikslus, intuityviai suvokia savo, kaip pareigūno, misiją. Tačiau jo, kaip administracinės teisės subjekto, tikslai, uždaviniai, funkcijos teisės aktuose nėra apibrėžti.

Siekiant įgyvendinti subjekto funkcijas, būtinas konkretus teisių ir pareigų kompleksas. Teisės – nekonkrečios, juridškai deklaruojamos subjekto socialinės galimybės, determinuotos visuomenės ekonominių ir politinių sąlygų bei formaliai įtvirtintos atitinkamais valstybės teisės aktais. Teisės nėra atskirtos nuo pareigų: jų neatitikimas skatina subjektų veiklos voliuntarizmą. Teisinė pareiga – tai būtinas ir norminiais teisės aktais nustatytas galimas, privalomas subjekto elgesys [8]. Institucijų teisės, kaip statuso, elementas ne visada yra įtvirtintos teisės aktuose. Pavyzdžiui, Vyriausybės įstatyme nėra aprašytos Vyriausybės teisės [14]. Tačiau dažniausiai institucijos teisės yra įtvirtintos. Pavyzdžiui, policijos komisariatų nuostatose deklaruojama, kad „komisariatai turi teisę įstatymų nustatyta tvarka gauti informaciją, dokumentus iš fizinių ir juridinių asmenų“; LR vidaus reikalų ministerijos informacinės politikos departamento nuostatuose įtvirtinta teisė „pagal savo kompetenciją susipažinti su valstybės institucijose įgyvendinamomis informacinėmis programomis, kuriomis bei diegiamais informaciniais projektais“ [15]. Valstybinio valdymo institucijos dažniausiai turi įtvirtintas bendro pobūdžio keturias ar penkias teises. Nors teisinėje literatūroje pareiga, kaip statuso elementas, yra vienas iš svarbiausių, tačiau valstybinio valdymo institucijų nuostatuose pareigos nėra įtvirtintos.

Pareigūno teisių ir pareigų turinys yra sudėtingas, jų yra daug, ir jos visada tiksliai įtvirtintos teisės aktuose. Dažnai teisinėje literatūroje pareigūnų teisės ir pareigos interpretuojamos kaip teisinio statuso branduolys. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatyme yra įtvirtintos penkios policininko teisių grupės: *bendrosios pareigūno teisės; pareigūno teisės, vykdančios nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją; pareigūno teisės, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamus veikus; policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąją ginklą ar fizinę prievartą*. Taip pat šiame įstatyme įtvirtintos penkios policininkų pareigos. Panaši padėtis atsiskleidžia kalbant apie valstybės sienos apsaugos, muitinės departamento pareigūnų teises ir pareigas.

Veiklos garantijas teisinėje literatūroje dauguma autorių vertina tradiciškai, kaip teisės normomis įtvirtintą sąlygų

ir organizacinių–teisinių priemonių visumą, kuriomis valstybė užtikrina subjektui sąlygas ir optimalias galimybes efektyviai dirbti, padeda realizuoti teises ir pareigas, garantuoja jų teisinę apsaugą, suteikia įvairių lengvatų [8]. Tai pakankamai abstraktus vertinimas, apibūdinantis tik valstybinio valdymo institucijos, o ne pareigūno teisinio statuso elementą. Kai kalbama apie institucijos veiklos garantijas, turimas omenyje institucijos veiklos finansavimas, garantuojantis tinkamą institucijos tikslų, uždavinių bei funkcijų įgyvendinimą. Pavyzdžiui, 2006 metais Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos bendras biudžetas buvo 597 434 tūkst. Lt, iš jų darbo užmokesčio – 367 855 tūkst. Lt [16]. 2007 metais bendras biudžetas – 665 087 tūkst. Lt, iš jų darbo užmokesčio – 377 977 tūkst. Lt [17]. Pareigūno šio teisinio statuso elemento turinys – skirtingas, jis apima ir darbo užmokestį, įvairius priedus ir priemokas, socialines garantijas, tinkamas darbo sąlygas, geras darbo priemones ir t. t.

Kompetencija – vienas iš svarbiausių statuso elementų. Kompetencija (lot. *competentia* – priklausomybė pagal teisę): 1) klausimų ar reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs; 2) kurio nors organo arba pareigūno teisių ir pareigų visuma, nustatyta to organo statuto ar nuostatų [3]. Teisinėje literatūroje kompetencija dažniausiai analizuojama kaip institucijos ar pareigūno veiklos ribos. Tačiau yra autorių, kurie kompetenciją interpretuoja kaip juridinį reiškinį, kurį sudaro subjekto teisės ir pareigos, siekiant įgyvendinti tam tikras funkcijas, arba kaip institucijos įgaliojimų sistemą įgyvendinant valdžią. Juridinio asmens kompetencija apibūdinama pakankamai lengvai. Pavyzdžiui, Administracinių teismų kompetencija yra įtvirtinta Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnyje, Administracinės komisijos kompetencija – įtvirtinta Administracinių teisės pažeidimų kodekso 221 straipsnyje. Visiškai kitokia situacija ryškėja kalbant apie pareigūno kompetenciją. Paprastai pareigūnų kompetencija yra įtvirtinama skirtinguose teisės aktuose. Sprendžiant kompetencijos nepakankamo apibrėžtumo problemą, literatūroje dažnai pateikiama nuomonė, kad kompetencijos turinį sudaro teisės ir pareigos, ir tai yra visiškai priimtina, tačiau gretinti kompetenciją su teisėmis ir pareigomis būtų metodologinė klaida, nes teisės ir pareigos nenustato tikslų pareigūno veiklos ribų, o tik nurodo veiklos kryptį. Todėl reikėtų siekti, kad pareigūnų kompetencija būtų tiksliai įtvirtinta jų veiklą reglamentuojančiame teisės akte.

Pareigūno kompetencija, kaip teisinio statuso elementas, yra tiesiogiai siejama su pareigūno kvalifikacija, tai yra turimų žinių bei gebėjimų visuma. Teisinėje mokslinėje literatūroje pareigūnų kvalifikacija analizuojama atskirai, ne kaip teisinio statuso elementas, nors pripažįstama, kad kvalifikacija yra svarbi pareigūno teisinio statuso būklei. Valstybės tarnybos įstatyme pareigūnų kvalifikacijai keliami reikalavimai įtvirtinti abstrakčiai: „mokėti lietuvių kalbą“; „turėti atitinkamo lygio valstybės tarnautojo pareigoms eiti būtiną išsilavinimą“. Kai kurių pareigybių (teisėjams, prokurorams ir t. t.) kvalifikacijos reikalavimai yra išsamiai aptarti teisės aktuose. Išsamus kiekvienos srities valstybės tarnautojo kvalifikacijos aprašas leistų turėti kompetentingesnį pareigūną.

Atsakomybė, kaip subjekto teisinio statuso elementas,

yra juridinė garantija, kad atitinkama institucija ar pareigūnas reikiamai ir laiku vykdys savo uždavinius, funkcijas ir pareigas. Šiuo požiūriu atsakomybę galima interpretuoti kaip konkrečių valdingų įgaliojimų realizavimo stimuliatorių [8]. Šis institucijos teisinio statuso elementas reiškia, kad už veiklos rezultatus privaloma atsiskaityti aukštesnei institucijai. Kai kalbame apie pareigūno atsakomybę, galvojame apie personifikuotą atsakomybės subjektą, kuriam gali būti pritaikytos įvairios teisinės atsakomybės rūšys. Pažymėtina, kad skiriasi institucijos ir pareigūno atsakomybės taikymo pasekmės. Pareigūno klaida ar netinkamas situacijos įvertinimas gali „kainuoti“ materialią gerovę, karjerą ar net laisvę. Neigiamo vertinimo atveju institucijai gali būti sumažinamas biudžetas, pakeistas įstaigos vadovas.

Apibendrinant teigtina, kad teisės subjekto statuso elementų įtvirtinimas teisės aktuose priklauso nuo subjekto teisinės padėties: ar subjektas – vykdomosios valdžios atstovas (ministerija, pareigūnas) ar asmuo (piliėtis, pabėgėlis); ar tai institucija, ar pareigūnas. Taip pat teigtina, kad institucijų pagrindiniai statuso elementai yra subjekto veiklos tikslai, uždaviniai, vykdomos funkcijos, kompetencija, teisės ir veiklos garantijos, pareigūnų – teisės, pareigos, kompetencija, kvalifikacija, atsakomybė, veiklos garantijos.

2. POLICIJOS PAREIGŪNO TEISINIO STATUSO ELEMENTŲ TARPUSAVIO PUSIAUSVYRA

Teisių ir pareigų vienovė apsaugo individą nuo vergavimo visuomenei (pareigų absoliutinimo), o visuomenę – nuo konkretaus individo agresijos (teisių absoliutinimo). Šia vidine pusiausvyra teisė žmonių tarpusavio santykiams suteikia santarvės ir socialinės rimties pojūtį, o privilegijos – teisių ir pareigų nedarną, konfliktą ir destruktiją [18, p. 115]. Tokia pusiausvyra turi būti ir tarp subjektų teisinio statuso elementų. Valstybės valdyme teisės subjektų teisinio statuso elementų nesuderinamumas atskleidžiamas netinkamu institucijos darbu, neįgyvendintais tikslais, nepateisintais lūkesčiais, pareigūnų nepagarba, laisvomis pareigybėmis. Todėl teigtina, jei valstybėje yra aukštas nusikalstamumo lygis, policininkas negerbiamas, policijos sistemoje trūksta pareigūnų, tai yra tiesioginis įrodymas, kad policijos pareigūno teisinio statuso elementai nesuderinti. Jei būsimi pareigūnai būtų atidžiai atrenkami ir visapusiškai mokomi, jei disciplininės normos pareigūnams būtų taikomos sąžiningai ir tinkamai, jei moralinė pusiausvyra būtų palaikoma geru darbo užmokesčiu, sudaromos geros darbo sąlygos, būtų galimybė kilti karjeros laiptais, ir jei pareigūnas žinotų, kad jų materialinė gerovė bus užtikrinta ir išėjus į pensiją, tai spręsti policijos problemas būtų kur kas efektyviau. Tačiau, jei nors vienos iš šių sąlygų nepaisoma, tai neišvengiamas prastas policijos personalas ir net policijos pajėgų didinimas problemos neišspręs [2, p. 141]. Policijos sistemoje susidariusios problemos nebus išspręstos vien tik didinant policininko atlyginimą. Reikalinga sisteminė teisinio statuso elementų pusiausvyros analizė, ieškant didžiausių nukrypimų nuo pusiausvyros, juos identifikuojant ir įstatymiškai įtvirtinant tinkamą teisinio statuso elementų pusiausvyrą. Norint objektyviai atskleisti policijos pareigūno teisinio statuso elementų

pusiausvyrą, derėtų analizuoti tiek institucijai, tiek pareigūno teisiniui statusui būdingus elementus.

Konstitucijoje nerasime nė vieno straipsnio, kuris tiesiogiai skirtas policijai. Bet tai nereiškia, kad Konstitucijoje nėra įtvirtintų policijai keliamų tikslų. 94 Konstitucijos straipsnyje įtvirtinta, kad „[...] Lietuvos Respublikos Vyriausybė garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką.“ [1] Taip pat šią nuostatą patvirtinta ir Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 1 punktas. Ši konstitucinė norma yra deklaratyvi, tad akivaizdu, kad Vyriausybė pati šių funkcijų neatlieka. Loginiu ir kalbiniu požiūriu tai – bendrinė Vyriausybės galių kategorija, ir šie reikalai tvarkomi bei sprendžiami Vyriausybės nutarimais. Remiantis vykdomosios valdžios institucijų hierarchija, šias funkcijas realizuoja Vidaus reikalų ministerija. Ministerijos nuostatose nėra numatyta viešosios tvarkos užtikrinimo funkcija, tačiau vienas iš strateginių tikslų yra įgyvendinti viešojo saugumo politiką ir siekti, kad šalies gyventojai jaustųsi saugesni. Viešojo saugumo sąvoka atskleista viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijoje. Remiantis šia strategija, viešojo saugumo politika apima pagrindines valstybės valdymo sritis: nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją ir kontrolę; viešosios tvarkos užtikrinimą; valstybės sienos apsaugą ir nelegalios migracijos kontrolę; ekstremalių situacijų valdymą, užtikrinant reikiamą skubią pagalbą žmogui gaisro, avarijos ar kitos nelaimės atveju; Lietuvos Respublikos vadovybės ir oficialių svečių apsaugą [19]. Akivaizdu, kad ministerija, kaip centrinė vykdomosios valdžios institucija, viešosios tvarkos įgyvendinimo funkcijos nevykdo. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatose įtvirtinta, kad departamentas organizuoja policijos įstaigų veiklą viešosios tvarkos palaikymo klausimais. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatyme rasime policijai keliamus uždavinius. Remiantis įstatymų leidėjo valia, pagrindiniai policijos uždaviniai yra šie: žmogaus teisių ir laisvių apsauga bei viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas. Taigi policija tai atlieka vietoj Vyriausybės [20]. Matyti, kad policija realizuoja vieną iš svarbiausių valstybės funkcijų. Analizuojant viešosios tvarkos užtikrinimo turinį matysime, kad iš esmės viešąją tvarką užtikrina gatvėse patruliuojantys policijos pareigūnai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu dėl „Ministro Pirmininko politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių, Vyriausybės kanceliarijos, ministerijų, Vyriausybės įstaigų ir įstaigų prie ministerijų valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių sąrašo patvirtinimo“ matyti, kad iš esmės viešosios tvarkos palaikymo funkciją gatvėje realizuoja tik C lygio policijos pareigūnai [21]. Todėl teigtina, kad vieną iš svarbiausių valstybės tikslų įgyvendina žemiausios grandies policijos pareigūnai.

Teisės ir pareigos yra vienas iš pagrindinių pareigūno teisinio statuso elementų. Policijos pareigūno teisės ir pareigos yra įtvirtintos Policijos veiklos įstatyme. Tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, valstybė policininkui suteikė adekvačias teises: „įstatymų nustatyta tvarka sulaukyti ir pristatyti teisėtą tvarkos pažeidėjus į policijos ar kitų teisės saugos institucijų tarnybines patalpas ...“, „... tikrinti su tuo susijusio asmens, transporto priemonės, krovinių dokumentus ir laikinai, kol bus priimtas sprendimas, juos paimti“, „... pa-

naudoti šaunamuosius ginklus, fizinę bei kitokią prievartą...“ [10]. Atskleisime policijos pareigūno teisės³ „... panaudoti šaunamuosius ginklus, fizinę bei kitokią prievartą...“ naudojimo sudėtingumą. Įstatymų leidėjas įvardydamas „*kitokią prievartą*“ kalba apie psichinės prievartos panaudojimą. Ką reiškia turėti tokią teisę? Remiantis policijos departamento duomenimis, šaunamojo ginklo panaudojimo atvejų 1998 metais buvo 232, o 2006 metais – tik 45, iš jų tik 6 atvejai prieš asmenį kaip įspėjamieji šūviai. [22] Gilinantis į šios teisės esmę derėtų išanalizuoti teisės turinį. Tik iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad ši teisė yra suprantama ir tinkamai reglamentuota. Tačiau iš atliktų tyrimų matyti, kad pareigūnai vengia naudoti šaunamąjį ginklą bei specialiąsias priemones. Šaunamojo ginklo naudojimo teisę reglamentuoja policijos veiklos įstatymo 25 straipsnis. Šiame straipsnyje įtvirtinti šaunamojo ginklo prieš asmenį panaudojimo 5 atvejai. Policijos pareigūnų nuomone, šios sąlygos aprašytos abstrakčiai ir neaiškiai. Antai pirmas atvejis leidžiantis naudoti šaunamąjį ginklą:⁴ „*gindamas save, kitą asmenį nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo gyvybei ar sveikatai nusikalstamo kėsینimosi*“. Analizuojant šią sąlygą matyti, kad pareigūnas privalo suprasti ir žinoti tam tikras sąvokas. Pirmą sąvoką: **nusikalstamas kėsینimasis į pareigūno ar kito asmens gyvybę ar sveikatą**. Tai reiškia, kad pažeidėjas kėsینasi į vertybes, už kurių pažeidimą numatyta baudžiamoji atsakomybė, tai atitinka Lietuvos Baudžiamojo kodekso straipsnius: 129 „Nužudymas“; 130 „Nužudymas labai susijaudinus“; 135 „Sunkus sveikatos sutrikdymas“; 136 „Sunkus sveikatos sutrikdymas labai susijaudinus“. Antra sąvoka: **kėsینimaisi**. Baudžiamojo kodekso 22 straipsnyje teigiama, kad „*Pasikėsینimas padaryti nusikalstamą veiką yra tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių*“. Trečia sąvoka – **tiesiogiai gresiančio**. Šią sąvoką apibūdina būtiniosios ginties apibrėžimas. Tiesiogiai gresiantis pavojus turi du požymius: **akivaizdumą** t. y. toks kėsینimasis, kuris jau daro žalą arba sukėlė realią žalą atsiradimo grėsme, ir **realumą** t. y. kėsینimasis yra tokia veika, kuri egzistuoja objektyviai, o ne besiginančiojo vaizduotėje [23]. Galima įsivaizduoti, kiek žinių turi turėti pareigūnas ir kokio profesionalumo jis turi būti, kad priimtų vieną ar kitą teisingą sprendimą. Matyti, kad šaunamojo ginklo naudojimo teisė nėra tiksliai suformuluota teisės aktuose ir tai viena iš priežasčių, trukdančių naudotis šia teise. Todėl teisių naudojimo sąlygas reikėtų suformuluoti tiksliai, kad pareigūnui nekiltų abejonių dėl jų naudojimo.

Policininko pareigos įtvirtintos Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnyje ir pareigūną įpareigoja „*gerbti ir ginti žmogaus orumą, užtikrinti ir saugoti jo teises bei laisves*“, „... imtis neatidėliotinų priemonių užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai ar kitam teisės pažeidimui... sulaikyti ir pristatyti į policijos įstaigą asmenį, padariusį įstatymų už-

draustą veiką...“ ir t. t. [10] Šių pareigų turinys parodo, kad pareigūnas visada privalo būti pasirengęs atsidurti konfliktinėje situacijoje, teisingai ją įvertinti ir naudodamasis suteiktomis teisėmis ją išspręsti. Turint tokias pareigas ir teises, galima teigti, kad pareigūnai kiekvieną kartą balansuoja ant pavojingos ribos: pasyvi reakcija į teisės pažeidimą – galimybė būti apkaltintam pareigų nevykdymu; pernelyg emocionali reakcija ir neatsakingas teisių panaudojimas – galimybė būti apkaltintam įgaliojimų viršijimu ir t. t. Riba tarp teisės ir neteisės policijos veikloje – plona kaip siūlas – ir kiekviena klaida yra skausminga policijos pareigūnui bei visai policijos sistemai.

Policijos pareigūnų kompetencija, kaip veiklos sritis, yra pakankamai plati. Žemiausios ir vidutinės grandies pareigūnai turi teisę skirti administracines nuobaudas, surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus eismo saugumo, aplinkosaugos srityje, viešosios tvarkos apsaugos ir kitose srityse. Suteiktos kompetencijos parodo, koks platus turi būti pareigūno akiratis, kad visose srityse galėtų tinkamai realizuoti savo kompetenciją. Situaciją blogina faktas, kad pareigūnų kompetencijos ribos yra įtvirtintos įvairiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Konstitucijoje; Administracinių teisės pažeidimų, Baudžiamojo proceso, Civilinio proceso kodekse, Kelių transporto kodekse ir t. t. Teigtina, kad teisės aktuose pareigūnų kompetencija netinkamai aprašyta.⁵ Pareigūnas negali tinkamai vykdyti pareigų ir efektyviai naudotis teisėmis tiksliai nežinodamas savo kompetencijos ribų. Todėl reikėtų siekti, kad kiekvieno lygio pareigūnams būtų tiksliai nustatytos kompetencijos ribos.

Žemiausios grandies policijos pareigūnams, kurie patuliuoja gatvėse, keliami minimalūs kvalifikacijos reikalavimai neatitinka turimų teisių ir kompetencijos turinio. Žemiausios grandies policijos pareigūnas – C lygio valstybės tarnautojas – gali būti asmuo, turintis ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą ir įgytą profesinę kvalifikaciją. Vidurinės grandies policijos pareigūnas yra B lygio valstybės tarnautojas, turintis ne žemesnį kaip aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą arba aukštesnįjį išsilavinimą, arba iki 1995 metų įgytą specialųjį vidurinį išsilavinimą. Matyti, kad tai – minimalūs pareigūnų kvalifikacijos reikalavimai. Todėl peršasi mintis, kad dėl žemos kompetencijos pareigūnai vengia priimti drąsius sprendimus ir tinkamai naudotis suteiktomis teisėmis.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnyje įtvirtinta teisė už darbą gauti tinkamą atlygį, turėti saugias ir sveikas darbo sąlygas. Ši konstitucinė teisė yra susijusi su nuosavybės bei teisėtų lūkesčių teisėmis. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2001 m. gruodžio 18 d. nutarime aiškindamas Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatą, konstatavo: „Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą [...] apskritai reiškia, kad valstybės tarnautojų darbo užmokestis, kuris yra viena pagrindinių prielaidų realizuoti kitus teisėtus jų inte-

³ Šiame straipsnyje dėl jo ribotos apimties apsiribota tik teisės „panaudoti šaunamuosius ginklus, fizinę bei kitokią prievartą“ analize.

⁴ Šiame straipsnyje dėl jo ribotos apimties apsiribota tik pirmojo atvejo, leidžiančio panaudoti šaunamąjį ginklą, analize.

⁵ Todėl ir susidaro tokios situacijos, kai pažeidėjas pastatęs skersai kelio „Mercedes“ tyčiojasi iš policijos pareigūnų (net ir iš komisarų), o pareigūnai nesugeba tinkamai įvertinti situacijos, leidžiasi į ginčus, nepatenkančius į jų kompetenciją (žemės sklypo ribų nustatymas, pažymėtų ar nepažymėtų žemės sklypo plane esančių kelių), dėl savo veiksmų bijodami patekti į teismą.

resus, turi būti nustatomas įstatymu ir mokamas įstatymų nustatyto laiku.“ [24] Pažymėtina, kad problemą sudaro ne įstatymo nustatyto darbo užmokesčio mokėjimas laiku, tačiau mokamo darbo užmokesčio dydis. Tenka apgailestauti, kad šia tema Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nepasisakė.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad „Statutiniams valstybės tarnautojams šio Įstatymo nuostatos taikomos tiek, kiek jų statuso nereglamentuoja statutai ar Diplomatinės tarnybos įstatymas, išskyrus šio Įstatymo nustatytą darbo apmokėjimo tvarką.“ [9] Įstatymo 23 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad valstybės tarnautojo darbo užmokestį sudaro: 1) pareiginė alga; 2) priedai; 3) priemokos. Šis straipsnis išsamiai reglamentuoja darbo užmokesčio struktūrą. Darbo užmokesčio struktūroje vienintelis nekintantis dydis turėtų būti pareiginė alga, priklausanti nuo atliekamų pareigų turinio ir asmens padėties. Pareigine alga laikytinas fiksuotas pinigų kiekis, kuris mokamas už darbą, einant konkrečias valstybės tarnautojo pareigas reguliariai, esant normalioms darbo sąlygoms. Pažymėtina, kad pagrindinė alga yra pagrindinė ir svarbiausioji valstybės tarnautojo darbo užmokesčio dalis, nes nuo jos dydžio priklauso ir visi kiti priedų bei priemokų dydžiai [10, p. 121]. Valstybės tarnybos įstatymo 24 straipsnyje įtvirtinta pagrindinės algos struktūra: „Pareiginė alga nustatoma pagal pareigybės kategoriją ir yra vienoda visoms tos pačios kategorijos pareigybėms.“ [9]. Teisės aktuose įtvirtintos pareigūnų darbo užmokestį reglamentuojančios normos dar negarantuoja, kad visas pagal įstatymą pareigūnui priklausantis atlyginimas jam bus išmokėtas [25]. Tokia situacija susidarė 2002 m. liepos 1 d., kai įsigaliojo naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymas, pagal kurio nuostatas policijos atlyginimas pareigūnams vidutiniškai turėjo padidėti 23 proc. Tačiau įstatymo nuostatomis įgyvendinti iš valstybės biudžeto nebuvo skirta lėšų, ir tik 2004 m. gruodžio 13 dieną Lietuvos Konstituciniam teismui priėmus nutarimą dėl „Valstybės tarnybos santykių“ buvo konstatuota, kad „pagal Konstituciją negali būti tokios teisinės situacijos, kad valstybės tarnautojui, kuris atliko pavestą darbą, už šį darbą nebūtų mokama, būtų mokama nenustatyto laiku arba mokama mažiau, negu priklauso pagal įstatymus ir jais remiantis išleistus kitus teisės aktus. Įstatymų leidėjas, išleisdamas įstatymą (kitą teisės aktą), kuriam įgyvendinti reikalingos lėšos, turi numatyti tokio įstatymo (kito teisės akto) įgyvendinimui būtinas lėšas, jis negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas (kitas teisės aktas), kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų yra neskiama arba jų skiriama nepakankamai.“ [26] Nepaisant to, žemiausios grandies jauno policijos pareigūno gaunamas darbo užmokestis atskaičiavus mokesčius yra apie 1300 litų. Remiantis statistikos departamento duomenimis, tai – vienas iš mažiausių Lietuvos darbo užmokesčių visoje darbo rinkoje. Jei teisinė sistema asmenį įtikina, kad jis pasieks tam tikrų rezultatų, jei veiks vadovaudamasis nustatytais normomis, šie lūkesčiai turi būti pagrįsti. Tokie lūkesčiai privalo būti teisėti ir pagrįsti, jais neturi būti piktnaudžiaujama. Vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtintų teisinės valstybės principų yra teisinio saugumo principas. Jis reiškia valstybės pareigą

užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisiųjų santykių subjektų teises ir taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus bei teisėtus lūkesčius [27].

Veiklos garantijas, kaip teisinio statuso elementą, sudaro ne vien tik darbo užmokestis, bet ir kitos socialinės garantijos. Viena svarbiausių garantijų yra teisė gauti valstybinę pensiją. Policijos pareigūnai šią teisę įgyja, jei yra tarnavę vidaus reikalų tarnyboje 20 ir daugiau metų. Tai viena iš svarbiausių socialinių garantijų, dėl kurios vis dar yra pareigūnų, dirbančių policijos sistemoje.

Laisvos policijoje pareigybės įrodo, kad policijos pareigūnų veiklos garantijos yra nepakankamos, prastai motyvuojančios tinkamam darbui. Vidutinės ir žemiausios grandies policijos pareigūnų darbo aplinka ir sąlygos visada yra sudėtingos. Tokios perspektyvos nevilioja jaunų žmonių tapti policijos pareigūnais. Dirbantys policininkai laukia pensinio amžiaus, kad galėtų išeiti iš policijos sistemos ir gauti valstybinę pensiją. Manytina, kad po kelerių metų šia galimybe gali pasinaudoti pakankamai daug policijos pareigūnų.

Policijos veiklos įstatymo 22 straipsnyje yra įtvirtinta, kad „policijos pareigūnas, atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį, traukiamas tarnybinėn, administracinėn, materialinėn ar baudžiamojon atsakomybėn.“ [10] Šiame straipsnyje įtvirtinta bendra nuostata neatskleidžia su policijos pareigūno funkcijų vykdymu susijusios rizikos. Norint šią riziką suprasti, derėtų išanalizuoti galimas pareigūno klaidas vykdant policijos funkcijas ir jo atsakomybės pobūdį.

Žinant, kad policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą, jis gali netinkamai įvertinęs situaciją iš pažeidėjo atimti gyvybę ar pakenkti jo sveikatai. Tai atitinka Baudžiamojo kodekso 132 „Neatsargus gyvybės atėmimas“ ir 139 „Nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo“ straipsnių sudėtis. Griežčiausia bausmė, numatyta už neatšargų gyvybės atėmimą, yra laisvės atėmimas 8 metams. Pareigūnų civilinė atsakomybė įtvirtinta Civiliniame kodekse. Šio kodekso 6.271 straipsnis teigia, kad: „žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydamas konkrečiau valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės.“ Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnis teigia: „Valstybės tarnautojo padarytą žalą atlyginusi valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga turi regresu teisę reikalauti iš žalą padariusio valstybės tarnautojo tokio dydžio žalos atlyginimo, kiek ji sumokėjo, bet ne daugiau kaip 9 vidutinių valstybės tarnautojo darbo užmokesčių. Žalos atlyginimas išieškomas iš valstybės tarnautojo darbo užmokesčio ir negali viršyti 20 procentų valstybės tarnautojui priklausančio per mėnesį mokėti darbo užmokesčio.“ Žemiausios grandies policijos pareigūno vidutinis darbo užmokestis yra 1300 Lt, tad maksimali žala, kurią jis privalėtų atlyginti yra 11 700 Lt. Iš 1300 Lt atlyginimo 20 proc. yra 260 Lt per mėnesį, ir pareigūnas privalėtų mokėti 45 mėnesius, kad padengtų 11 700 Lt žalą.

Tyrimai rodo, kad pareigūnai, bijodami galimos atsakomybės, dažnai nenaudoja specialių priemonių ir renkasi aukos, o ne valdžios atstovo vaidmenį. Tokia baimė atsiranda dėl pakankamai griežtos atsakomybės, susiformavusios teisinių praktikos, menkos pareigūno kvalifikacijos. Žemiausios

ir vidurinės grandies policijos pareigūnų išsilavinimas nėra toks profesionalus, kad galėtų teisingai pagal visą teisės sistemą įvertinti pažeidėjo, sulaikytojo ar įtariamojo veiksmus ir savo atoveiksmius. Todėl ši problema yra aktuali ir reikalauja išsamesnio tyrimo. Matyti, kad policijos pareigūno veikla tiesiogiai balansuoja ties teisėto elgesio riba. Viena vertus – pasyvus, neatsakingas pareigū vykdydamas, kita vertus – pernelyg aktyvus ir teisės normas peržengiantis pareigū vykdydamas suformuoja labai atsakingos ir pavojingos specialybės įvaizdį. Todėl siūlytina policijos pareigūno darbo rizikos mažinimo priemonė – policininko veiklos civilinės atsakomybės draudimas.

Visa tai apibendrinus galima daryti išvadą, kad policininko teisinio statuso elementų pusiausvyra yra nesuderinta. Šią išvadą patvirtina laisvos pareigybės policijos sistemoje buvimas. Taigi teisinio statuso elementų pusiausvyra yra svarbus teisės subjekto sėkmingos veiklos parametras. Šių elementų tarpusavio suderinimas leistų turėti stiprų, savimi pasitikintį policijos pareigūną. Tokiu atveju darbas policijoje būtų geidžiamas ir tik geriausieji galėtų tikėtis tapti policininkais bei džiaugtis tinkamomis socialinėmis garantijomis. Priešingu atveju, elementų nesuderinamumas policijos pareigūną daro silpną, savimi nepasitikintį, o tai silpnina visą policijos sistemą.

IŠVADOS

1. Išanalizavus ir įvertinus visus policijos pareigūno teisinio statuso elementus matyti, kad žemiausios grandies policijos pareigūnui pavesta vykdyti Vyriausybės konstitucinė viešosios tvarkos užtikrinimo funkcijas ir suteikta daugybė teisių bei pareigų, tačiau pareigūno kvalifikacija žema, klaidos atveju jam numatyta griežta atsakomybė, darbo užmokestis – vienas mažiausių darbo rinkoje. Tai yra akivaizdus teisinio statuso elementų nesuderinamumas.

2. Nesuderinamumui panaikinti siūlytina bendros kompetencijos teismuose įsteigti specializuotų teisėjų pareigybę, kurie nagrinėtų policijos pareigūnų padarytus teisės pažeidimus.

3. Atsižvelgiant į policininko misijos sudėtingumą, viešosios tvarkos funkciją įgyvendinantiems policijos pareigūnams suteikti išskirtines socialines garantijas, mokėti konkurencingą darbo užmokesį.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
2. Губанов А. В. Полиция зарубежных странах. Москва: МАЭП, 1999.
3. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas, 2002.
4. Габричидзе Г. Н. Чернявский А. Г. Административное право. Москва: Проспект, 2002.
5. Теория государства и права. Под редакцией Корельского В. М. Перевалова В. Д. Москва: Норма, 2000.
6. Бахрах Д. Н. Административное право России. Москва: Норма, 2000.

7. Административное право. Под редакцией Никитина А. М. Москва: Юнити, 2000.
8. Katkus A. Subjekto teisinis statusas: samprata ir jo struktūra. Klaipėda: Tiltai. 2002, Nr. 4.
9. Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 66-2130.
10. Budbergytė R., A. Šakočius, D. Žilinskas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos komentaras. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004.
11. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 92-2848.
12. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 73-2517.
13. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 90-2777.
14. Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymas // Valstybės žinios. 1994. Nr. 43-772.
15. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos informacinės politikos departamento nuostatai // Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 355.
16. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005. Nr. 150-5462
17. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. Nr. X-963
18. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2004.
19. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymas „Dėl viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategija“. Nr. IV-250.
20. Žilinskas D. Kai kurių Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymų nuostatų teisinis vertinimas // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2004. T. 63(55).
21. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl Ministro Pirmininko politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių, Vyriausybės kanceliarijos, ministerijų, Vyriausybės įstaigų ir įstaigų prie ministerijų valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 51-1952.
22. Policijos Departamento Prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos štabo pažyma „Apie pasipriešinimo policijos pareigūnams atvejus ir policijos pareigūnų šaunamojo ginklo panaudojimą per 2006 m.“
23. Šedbaras S. Administracinė atsakomybė. Vilnius: Justitia, 2005 m.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas Nr.: 16/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 942 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygų dalinio pakeitimo“ 6 ir 7.2 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 22 straipsniui“.
25. Vítkauskas K. Darbo užmokesčio įtaka policijos pareigūno teisių saugai. Jurisprudencija: mokslo darbai. 2004. T. 63(55).

26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. Nutarimas Nr.:51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl valstybės tarnybos santykių“.
27. Kalašnykas R., Deviatnikovaitė I. Kai kurių bendrųjų Europos Bendrijos teisės principų taikymo ypatumai administruojant viešąjį saugumą // Jurisprudencija: mokslo darbai. 2007. T. 4(94).

officers lack respect and the police system is in shortage of officers then it is a direct proof that the elements of the legal status of an officer are uncoordinated. It is declared that police officers of secondary and lowest ranks, who implement one of the most important objectives of a state, and possess extensive rights and strict duties can be sued.

The article draws conclusions that elements of the legal status of a police officer are not concerted among themselves and suggestions how this problem should be eliminated are proposed.

Keywords: legal status, elements of legal status, balance of legal status elements.

ISSUE OF THE POLICE OFFICER'S LEGAL STATUS DISTINCTION AND THE ELEMENTS' BALANCE

Eimutis Misiūnas*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The article analyzes the structure of the legal status of a police officer and the content differences between the institution and the officer's legal status elements. The balance of the legal elements of a police officer is also analyzed. Presumptions for discussing this topic are sufficient. The prevailing issues in the police system reveal the inadequate situation of the legal status of a police officer. New factors such as the lack of employees, growing salaries in the private sector, increasing inflation, ascendant requirements for the quality of the officers' work influence the effectiveness of the legal status and stimulate the discussions about this topic.

The paper consists of two chapters. The diversity of legal status elements provided in legal sources is analyzed in the first chapter. The legal status in the legal system is the identity of every legal subject therefore the question arises: what elements is the legal status composed of? While analyzing the issue of the structure of the legal status of a police officer the views of different scientists are analyzed, and the diversity of the legal status elements in legal sources is presented. It is acknowledged that different scientists distinguish different elements of the legal status. Legal acts of the Republic of Lithuania embedding elements of the legal status are discussed. It is noted that even legal acts embed different elements of the legal status. The absence of the exact definition of the structure of the legal status hinders the analysis of the situation of the legal status because status limits are unknown. The article also analyzes the content differences of the legal status elements of a police officer and the legal elements of the institution. It is stated that in scientific sources the main attention is given to the analysis of the legal status of the institution.

The compatibility of the legal status elements of a police officer is analyzed in the second chapter. It is stated that there has to be a balance among the elements of the legal status of a legal subject. If the crime level is high in a state, police

*Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department Administrative Law and Procedure, doctoral student.